

13-07-2001

Risico's van arbeidsmigratie

Door onze redacteur HERMAN STAAL

De komst van Turkse en Marokkaanse gastarbeiders in de jaren zestig en zeventig heeft verstrekkende gevolgen gehad. Moet Nederland opnieuw grote groepen 'nuttige nieuwkomers' toelaten? Of levert dat op de lange termijn meer kosten dan baten op?

DEN HAAG, 13 JULI. Premier Kok bepleitte een 'brede' discussie. Ook minister Van Boxtel (Integratiebeleid) vroeg er aandacht voor. En bij onze burens luidde de Duitse CDU-politica Rita Süßmuth zelfs de noodklok over hetzelfde fenomeen: de arbeidsmarkt is krap, de bevolking vergrijsst, en dus moeten grotere groepen 'nuttige nieuwkomers' – zoals nu mondjesmaat gebeurt met ICT'ers uit India of verpleegsters uit Zuid-Afrika – ons helpen de toekomst door te komen.

Maar is er eigenlijk wel aanleiding voor een debat over arbeidsmigratie? Op korte termijn niet, zo bleek gisteren uit nieuwe cijfers van de arbeidsbureaus. De krapte op de arbeidsmarkt is over haar hoogtepunt heen, de werkloosheid kan weer gaan oplopen. Verder blijkt er qua bevolkingsgroei een aanmerkelijk verschil tussen Nederland en Duitsland te zijn. Het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI) voorziet dat de beroepsbevolking nog tot omstreeks 2015 gestaag zal blijven groeien. Nederland wordt weliswaar 'grijzer', maar groeit de komende dertig jaar door naar circa 18 miljoen inwoners. Duitsland krijgt echter al de komende tien jaar te maken met een krimp van de bevolking.

Op lange termijn verandert het beeld echter. Na 2015 krijgt volgens het NIDI ook Nederland te maken met krimp van de bevolking. Door de vergrijzing zullen niet alleen de kosten van de verzorgingsstaat de pan uit rijzen, ook de personeelstekorten in diverse sectoren zullen nog veel nijpender worden.

Moet naar het middel van de arbeidsmigratie gegrepen worden om deze problemen op te lossen? Om vergrijzing en bevolkingskrimp op te vangen zijn namelijk ook andere 'oplossingen' denkbaar. Meer geboorten, langer doorwerken, meer vrouwen, werklozen, WAO'ers en ouderen aan het werk krijgen. Om de kosten van de vergrijzing op te vangen kan ook nog gedacht worden aan het verhogen door het rijk van de belasting.

Deze verschillende scenario's kennen echter zo hun schaduwzijden. Het eerste – meer geboorten – is zeer moeilijk te beïnvloeden. Nederland kent geen traditie van actieve, door de overheid gestimuleerde bevolkingspolitiek zoals bijvoorbeeld China. En de andere opties zijn onderwerp van langdurig politiek debat, zie bijvoorbeeld de politieke strijd over de arbeidsongeschiktheid. Dat terwijl het verminderen met een kwart van de instroom in de WAO volgens het Centraal Planbureau (CPB) de financiële gevolgen van bijvoorbeeld de vergrijzing al zou kunnen oplossen.

Voor de arbeidsmigratie gelden echter volgens diverse deskundigen ook grote risico's. Wat de immigratie van de Turkse en Marokkaanse gastarbeiders in de jaren vijftig en zestig precies

heeft opgeleverd of gekost, is nooit precies uitgerekend. Niet om redenen van politieke correctheid, maar op basis van wetenschappelijke argumenten. Want zo'n berekening zou een te ver doorgevoerde vereenvoudiging van de complexe werkelijkheid hebben vereist. „Maar dat de immigratie uiteindelijk een positief saldo heeft opgeleverd, is niet erg waarschijnlijk”, zegt CPB-onderzoeker Hans Roodenburg.

De gastarbeiders genereerden namelijk een omvangrijke `volgmigratie'. Want hoewel het werven al gestopt is in 1975 – toen waren er 70.000 naar Nederland gekomen – zijn er nu circa 570.000 Turken en Marokkanen in Nederland. Vooral door gezinshereniging en geboorten. „En je ziet dat van hen een relatief kleine groep deelneemt aan het arbeidsproces en dat zij dus veel gebruik maken van de sociale zekerheid.”

Immigratie telt daarom volgens Roodenburg in de regel winnaars en verliezers. De werkgevers zijn op korte termijn de winnaars, de samenleving kan op de lange termijn wel eens de verliezer zijn. Alternatieven om de krapte op de arbeidsmarkt structureel aan te pakken zouden daarom wel eens aantrekkelijker kunnen zijn. „De arbeidsmarkt komt linksom of rechtsom wel weer in evenwicht”, zo voorspelt Roodenburg.

Naast meer WAO'ers, werklozen, vrouwen en ouderen aan werk krijgen of houden, zou de arbeidsproductiviteit omhoog kunnen gaan, zodat met dezelfde groep werknemers toch economische groei bereikt kan worden. Maar dat betekent investeren in het eigen personeel. Roodenburg: „Voor werkgevers is het in dienst nemen van immigranten echter een relatief gemakkelijke oplossing.”

Han Entzinger, hoogleraar migratie- en integratiestudies in Rotterdam, deelt Roodenburgs kritische kanttekeningen bij de arbeidsmigratie niet. „De geschiedenis herhaalt zich, maar nooit op dezelfde manier”, zegt hij. De nadelen die de Turkse en Marokkaanse immigratie met zich mee hebben gebracht, hoeven niet opnieuw op te treden. „Het ging toen om laaggeschoolden van wie de functies naar verloop van tijd zijn opgeheven. Nu willen we vooral hooggeschoolden toelaten. Bij hen verloopt de integratie soepeler en ze zijn mobieler. Ze zullen zich minder snel permanent in Nederland vestigen.” Entzinger pleit voor een tweelokettensysteem voor nieuwkomers, één voor mensen die politiek asiel aanvragen en één voor mensen die om economische redenen zich in Nederland willen vestigen.

Maar hoe zwaar moet het argument wegen van de braindrain, ofwel het weghalen van de opgeleide mensen uit arme landen. Opvallend was namelijk dat Van Boxtel op die gronden eerder juist tegen het „ronselen van mensen” pleitte. „Dat vergroot de verschillen alleen maar”, aldus de minister. Entzinger is daar niet zo bang voor: „Er zijn ontwikkelingslanden met te veel hoogopgeleiden. En anders kun je er aan denken om ze te compenseren voor de opleidingskosten.”

Grote vraag is ook waar de 'nuttige nieuwkomers' vandaan moeten komen. Duitsland wil de beste IT'ers uit India, de Verenigde Staten willen de beste IT'ers uit India en Nederland wil de beste IT'ers uit India. De ICT-sector had tienduizenden vacatures, maar vorig jaar lukte het slechts om enkele honderden Indiase IT'ers binnen te halen. De meesten kiezen liever voor een beter betaalde baan in de Verenigde Staten.